

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Esküvő a Dohányban (7. oldal)

Mindig lehet rosszabb (8. oldal)

**Jubileumi 50. előadás
a Goldmark teremben (12. oldal)**

Littner György

József másik arca – KÖLTÖZÉS EGYIPTOMBA

Előbb Családragény a Bibliából című könyvéből olvashattunk részleteket, tavaly pedig a hetiszakaszokat, s ezeken keresztül legnagyobb prófétánk, Mózes életét mutatta be Littner Gyuri barátunk. Januártól Józsefről készített sorozatát olvashatják ezen az oldalon.

Jákob alig csomagolt ki új lakóhelyén, máris megjelent József, és elvitte atyját, Jákobot a Fáraóhoz, aki érinthetetlen volt, ezért tisztos távolságban megálltak előtte. Miután jól elbeszélgettek Jákob megáldotta a Fáraót. Ez volt a történelemben az első eset, hogy egy zsidó megáldott egy nem zsidót. A Fáraó mosolyogva hagyta, hogy az öreg héber birkapásztort megáldja őt, hiszen József Istene az Ő.való, aki az éhínségtől mentette meg, és nagy birodalommal tette Egyiptomot, jól jöhet még a sok egyiptomi istenség mellett a számára is.

Eltelt tizenhét év nyugalomban és jólétben, Izrael fiai nagyon megsaporodtak és megsokasodtak. Közben meghalt Lea, Jákob első felesége. Jákob elvitte a holttestet a családi sírboltba, a Machpela barlangba. József ez idő alatt új családjával fényűző, pompás életét élt, igazi egyiptomiként. Azt vallotta, ha egyiptomiak közt élsz, élj úgy, mint egy egyiptomi. Egyáltalán nem találkozott régi családjával, hagyta őket boldogan élni Gósen földjén. Rengeteget dogozott, utazgatott rövidebb hosszabb időkre, intézni a Fáraó dolgait. Két fiát felesége és apósa Őn papja nevelték, igazi egyiptomi fiatalemberekké.

Jákob érezte, hogy közeledik földi pályafutásának a vége, ezért üzent Józsefnek, hogy vegyen tőle végső búcsút. József azonnal útnak indult két fiával, akiket még nem látott a nagyapjuk. Beléptek a sátorba, ahol az ágyban fekvő Jákob összeszedte az erejét, és felült a betegágyban.

„És meglátta Izrael József fiait és szólt: Kik ezek? József felelt atyjának: Fiaim ezek, akiket Isten itt nekem adott. Hozd őket hozzám, kérlek, hogy megáldjam őket.”

Ez is bizonyítja, hogy József nem találkozott atyjával az eltelt időben, mert Jákob nem ismerte az unokáit. Amikor Jákob rátette kezeit Menasse és Efrájim fejére, hogy megáldja őket az Ő.való megnyitotta az egyiptomi fiúk elméjét, akik megtudták, hogy ők is Izrael népéhez tartoznak, részei az Ő.valóval Ábrahám által kötött szövetségnek. Ezt követően megáldotta mind a tizenkét fiát, bölcs tanácsokkal látva el őket. Jákob végül azt kérte Józseftől, hogy ne Egyiptomba temessék el, hanem ősei sírhelyén a Machpela barlangba.

„Odatemették Ábrahámot és Sárát az ő feleségét, odatemették Izsákot és Rebekát az ő feleségét és odatemettem én is Leát.”

Ebből is világosan kiderül, hogy Jákob Leát tartotta a feleségének, mert Ráheld az Efárba ve-

Rembrandt: Jákob megáldja József gyermekeit

zető út szélén temette el. Jákobot száznegyvenhét éves korában érte utol el a halál.

„És József ráborult az atyja arcára és sírt rajta és megsókolta őt. Azután megparancsolta József szolgáinak, hogy balzsamozzák be atyját és az orvosok bebalzsamozták Izraelt.”

Az erre szakosodott emberek átvették a testet és elhelyezték a balzsamozó ágyon. Az ókori Egyiptomban csak egyfajta balzsamozási technikát ismertek: kampók segítségével az orron keresztül eltávolították az agyat. Az ágyéknál felvágták a testet és kivették a zsigereket, és a belső szerveket. A testüreget pálmaborral és fűszerekkel fertőtlenítették, kitöltötték nátronnal (sóval) töltött vászonzacskókkal. Negyven napig egy lejtős ágyon tartották, hogy teljesen kiszáradjon. Miután teljesen kiszáradt a test eltávolították a zacskókat, újra kimosták pálmaborral, és szárazra törölték. Kitömték mirhával, gyantával átitott vászonkötegekkel, fűrészporral, és gyantával kevert fűrészporos vászonzacskókkal. Olajokkal és fűszerekkel dörzsölték, végül finom vászontekerccsel bepólyálták, és aranyozott díszítésekkel látták el.

„Mikor eltelt a negyven nap, mert eddig tart-

nak a bebalzsamozás napjai, megsiratták az egyiptomiak hetven napig.”

Díszes ravatalra helyezték, hogy mindenki leróhassa kegyeletét a halott előtt. Józsefnek szüksége volt erre a ceremóniára, hogy megerősítse a hatalmát. Már írtam, az egyiptomiak számára utálat együtt enni a héberekkal, ebből következik, egy szakállas héber birkapásztort egyetlen egyiptomi sem gyászolna meg. Most viszont láthatták, hogy az alkirály atyja milyen pompás ravatalon fekszik, úgy néz ki akár egy Fáraó. József engedélyt kért a Fáraótól, hogy az atyját ősei sírboltjába temethesse.

„Hadd menjek fel Kánaán országába, és temessem el atyámat és azután visszatérek.”

A Fáraó megadta az engedélyt, és József elindult testvéreivel és az atyja bebalzsamozott testével a Machpela barlanghoz. Elkísérték őket Egyiptom főemberei, szolgálai tiszteletük jeléül.

„József felment, hogy eltemesse atyját és elmentek vele Fáraónak összes szolgálai, házának vénei és Egyiptom országának minden vénei.” József egész házanépe, testvérei és atyja egész házanépe.”

József hatalmas egyiptomi temetést rendezett atyjának, Jákobnak. A megcsontított testet, Jákob múmiáját elhelyezte Ábrahám és Sára, Izsák és Rebeka, valamint Lea holtteste mellé.

Magyar éremeső a Maccabiah-n

Rengeteg éremmel, közte – a különböző kevert csapatok miatt, a nem hivatalos adatok szerint – 6 arannyal, 8 ezüsttel és 19 bronzal zárta a magyar küldöttség a Maccabi Játékokat. S ezzel minden idők legsikeresebb Maccabiah-s szereplését tudhatja maga mögött a csapat.

Maccabi megnyitó

Kilencven évvel az első, az 1932-es Játékok után idén a 21. Maccabiah-t rendezték. Akkor még nem létezett önálló Izrael, mégis 18 ország majd 400 sportolója vett részt az eseményen, Tel-Avivban. Idén, némileg a COVID19 árnyékában, ám

a már 74 éve ismét létező Izraelben több mint 60 ország 10.000 sportolója állt rajthoz, lépett pályára, vagy éppen jégre, ugrott a medencébe. A jeruzsálemi Teddy Stadion adott otthont a megnyitónak, melyen a házigazdát 3000, míg az Egyesült Államokat 1500 versenyző képviselte. Utóbbiak annak is örülhettek, hogy elnökük, Joe Biden is Izraelben tartózkodott és fogadta a csapat tagjait. Az említett két ország mellett nyilván hatalmas tapsot kaptak az ukránok, de a kis létszámmal felvonuló nemzetek is – persze mindenkinek jutott a tapsból, s éljenzésből.

A taps és az ünneplés a magyar küldöttség tagjainak is kijár, ugyanis alaposan megpakolták nemesfémekkel a visszafelé tartó repülőgépet, hiszen 33 érmet szereztek. /Miután több csapat is dobogóra állhatott, így a medáliák száma jóval több, s 51-en, vagyis a delegáció több mint, fele tért haza éremmel./

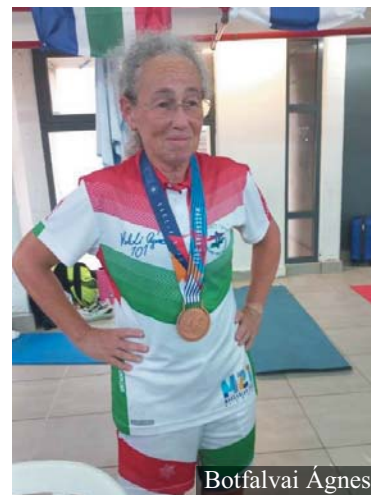
Az első aranyat a párbajtőröző Várnai Vivien szerezte, aki csapatban mellétett egy ezüstöt is. A karatésoknál Sterck Laura megvédte 2017-es bajnoki címét katában, kumite-ben második lett, míg a különböző csapatversenyekben tovább 2 ezüstöt és 1 bronzot gyűjtött. Kifejezetten boldogan térhetett haza a Beck család, hiszen a szülők (Péter és Kata), illetve a gyerekek (Noémi és Simon) is a dobogóra állhattak, ráadásul együtt a nemenkénti csapatversenyben. Két bronzal zárta a csapat mestere, Büchler Zsolt is, aki a férfi - és a vegyes csapatban lépett a küzdő-térre.

Az atléták közül Kádár Béla állhatott a dobogó legfelső fokára, miután megnyerte korosztálya 10 kilométeres versenyét. Míg Lówy András (40-49) ugyanezen a távon egyedül indult.

A junior vízilabdázók is első lettek, míg a felnőttek harmadik helyen zártak.

De állhatott dobogóra golfozó is, s a nemzetközi jégkorong csapat tagjaként három magyar is.

Végül, de nem utolsó sorban, a Dohány körzet tagja, Botfalvai Ágnes szerepelt a legjobban magyar úszók közül. Korosztályában két ezüstérmet (100 és 200 mell), illetve 2 bronzérmet (50 gyors és 50 mell) szerzett.

Botfalvai Ágnes

Cserepek – magyar zsidóságom története

Hol volt, hol nem volt... egy mesélő anyuka, vagy egy sárguló leveleket rejtő kopott koffer a padláson. Sok zsidó családban az emlékek súlya lakatot tett az idősebb nemzedék szájára, de Lénárt György szerencsés volt, mert édesanyja úgy érezte, a múlt fontos része lehet a jövő nemzedékének. Hogy az értékes történetek és adatok fennmaradjanak, fogott egy magnót és felvette mindazt, ami „a családról, gyermekkoráról, a közeli és a régmúltból emlékezetében megmaradt. Kilencszáz percnyi anyag készült”. És amikor az édesanyja 87 esztendőskorában meghalt, egy koffer is előkerült tele levelekkel.

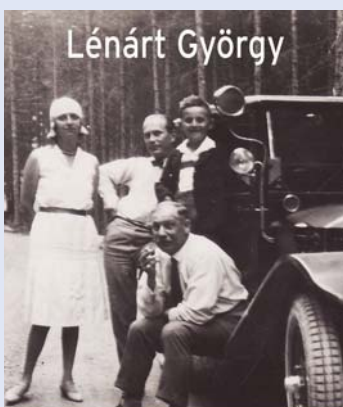
A Cserepek – amelyből a könyv összeállt –, nemcsak a szerzőnek és családjának adott fontos információkat arról, hogy a történelem homályából kilépő felmenőik személyét, sorsát megismerjék, hanem minden olvasónak lehetőséget, hogy belelásson a századok alatt Magyarország területén élő zsidó lelkületbe.

A történet 1442-ben kezdődik, a soproni levéltár egyik okmányával. Hétközség zsidóságának nyugalomát, a gyarapodás lehetőségét Eszterházy Pál védlevéllel biztosította 1690-ben, amely a vallásgyakorlás szabadságát is jelentette. De a letelepedési tilalom, a türelmi adó és a háborúk nyomán, egy 1735-ös összeírás csupán 11 ezer zsidóról tesz említést. A magyarországi zsidók

mégis erősek és hűségesek, s az 1848-as szabadságharcban – Kosuth nyilatkozata szerint – a 180 ezer főt számláló seregben 20 ezer zsidó honvédet számoltak. A honvédek között voltak a szerző dédapjának, Lessner Manónak az unokaöccsei is, akiket vitézségükért elő is léptették. Érdemes

visszalépni az időben, hogy az 1787-ben Lessner Juda által alapított borkereskedést megemlítsük, általa jutott el a Tapolca-vidék bora Európába. Egy másik felmenői száznak, a Krausz családnak köszönhető egy szintén fontos vállalkozás, a Veszprémben létesített nyomda és kiadóvállalat.

Ahogy időben közelebb kerülünk jelenünkhöz, egyre több levél és

Lénárt György

Cserepek
Magyar zsidóságom története

merés anyagi vonzata megérkezett volna, megkapta a behívást munkaszolgálatra...

Nevek, évszámok, adatok. Csak néhány a 280 oldalnyi cserépből, melyeket összerakva az olvasó több száz év történelmi eseményein keresztül egy szerteágazó zsidó család sodródását, szellemiségét, és az évszámokkal ki nem fejezhető, de Lénárt Györgynek köszönhetően, érzelmi életébe és mindennapjainak vívódásába is betekintést kapunk.

Lénárt György annak a sok ezer zsidó családnak állít emléket, melyek részesei és sokszor alkotói is lettek történelmünknek. Ő maga cserepeknek nevezi információdarábkáit a magyar zsidóság történetéről, az olvasó azonban meglepetéssel tapasztalja, ezek a cserepek értékes emléktárggyá állnak össze. Azokra a magyar zsidókra emlékeztet a könyv, akik mindenkor arra törekedtek, hogy beilleszkedjenek a magyar társadalomba, s nem rajtuk múlt, hogy ez sokszor nem sikerült.

Közeleg a Sziget, a Szeretet Forradalma

Már csak két hét és kitör a Szeretet Forradalma, két év kihagyás után indul a Sziget és kitarul egy olyan világ, amibe belépve magunk mögött hagyhatjuk a mindennapok nyűgét és elmerülhetünk a programok sűrűjében. Start augusztus 10-én.

Hamarosan indul a Sziget, ami eddig – majd' 30 év óta – évről-évre metretrendszerűen érkezett és beszipantott minket változatos program-örvényével, egyedi hangulatával, azzal, hogy a „K” hídon túl újra együtt ünnepel a fél világ, amiből nem maradhat ki senki sem.

– Az elmúlt két év komoly nyomot hagyott mindannyiunkban, de mi most nem csupán a régi életünket szeretnénk visszakapni, de az elmúlt időszak tapasztalataival, érzéseivel gazdagodva, ha úgy tetszik megerősödve új gondolatoknak, alkotásoknak, élményeknek szeretnénk helyet adni – mondta *Kádár Tamás*, a Sziget főszervezője.

A Sziget pár éve hívta életre a Szeretet Forradalmát, ami a programokban is megnyilvánul. Idén is visszatér a Nagyszínpadra a Love Revolution Special, ahol minden nap 10 percben olyan előadások és rövid felszólalások színesítik az átállásokat, melyek a körülöttünk zajló társadalmi változásokra és az ezzel kapcsolatos kollektív felelősségünkre igyekeznek felhívni a figyelmet.

A Sziget vendégeként a holland *Aynouk Tan* az elfogadás fontosságáról fog beszélni. Az extravagáns öltözködéséről és interaktív beszédeiről híres queer aktivista önmagunk felvállalása és az identitástudatunk kapcsolataira specializálódott.

Színpadra lép Franciaország egyik leghíresebb táncoslábú ikerpárja, a *Les Twins* is. Táncosként, koreográfusként vagy épp modellként olyan szupersztárokkal és márkákkal dolgoztak együtt, mint Beyoncé és Missy Elliott, vagy épp Jean Paul Gaultier, a Chanel, a Gucci és a Prada. Külön a Szigetre összeállított koreográfiájukkal arra szeretnék felhívni a figyelmet, hogy mekkora problémát okozhat egy ember életében a ki-rekesztés.

Visszatér a *Superar* gyermekkoros, melynek tagjai már 2019-ben is elvarázolták a közönség szívét. A Sziget által is aktívan támogatott program keretein belül képzett zenészek biztosítanak ingyenes művészeti képzést a fiatalok számára annak érdekében, hogy kulturális, vallási, nyelvi és szocioökonómiai háttértől függetlenül mindenkire eljuthasson a zene és a zenélés pozitív hatása.

Nem mehetünk el szó nélkül az Ukrajnában zajló háború mellett sem. A Music Saves Ukraine szervezetével együttműködve a látogatóknak a fesztivál teljes időtartama alatt lehetőségük lesz támogatni a háború áldozatait, a program keretein belül Kazka is színpadra lép. Az ukrán zenekar országuk szabadsága és békéje érdekében szólal fel.

Ezúttal a megszokottnál jóval szolidabb számban, csupán hárman lesznek a fellépők között izraeli zenészek, művészek. Ketten már a fesztivál első napján színpadra lépnek.

A dropYard-on, amely egy most bemutatkozó, új színpad és a hip-hop előadóknak ad otthont, *Echo*-val találkozhatnak az érdeklődők (20:30). Míg a Fredome színpadon *Moga Erez* (17:00) indítja a Szigetet. Ugyanitt lehet majd megnézni *Lola Marsh*-t szombaton (18:30).

Pesti Sólet menü a BZSH Kóserkonyha receptjei alapján

Zöldborsó leves

Hozzávalók: 4-5 db csirke szárny, 0,5 kg zsege borsó, 2 szál répa, 1 szál fehérrépa, 1 csokor petrezselyem, 3 evőkanál olaj, 2 evőkanál liszt, só, ízlés szerint cukor.

Elkészítés: A szárnyakat három részre vágjuk, és kb. 2 liter vízben, miután megsóztuk a tűzre helyezzük. Forrás után takaréklángon készítjük el a csontlevet, a leves alapját. A szürke habot folyamatosan leszedjük. Közben a borsót, a karikára vágott zöldséget és a finomra vágott petrezselymet olajon megpároljuk, liszttel meghintjük. Ha puha a hús – bő fél óra elteltével, tojásos galuskát főzünk bele.

Májjal töltött libamell narancsmártással, mazsolás rizzsel

Hozzávalók (4főre): 4 db libamell, 0,3 kg máj, 1 db alma, 2 db paprika, 1 db paradicsom, 0,32 kg rizs, 0,05 kg mazsola, vörösbort, 3 db narancs leve, liszt, só, bors

Elkészítés: A megtisztított libamellet átszűrjük, beletöltjük a kikóserított májat, sózzuk, borsozzuk. Először egy serpenyőbe, hogy piros legyen, kérget kapjon. Utána tepsibe tesszük, hozzáadjuk az almát, paradicsomot, paprikát összevágva, és 150 fokon sütjük, körülbelül 1-1,5 órán keresztül. Amikor megsült a hús, elkészítjük a narancsmártást. A tepsiben sült zöldségeket össze-turmixszoljuk, hozzáadjuk a 3 db narancs levét, illetve némi vörösbort, majd kiforraljuk. Barna lisztet készítünk, szárazon lepírítjuk a lisztet. Besűrítjük, ha elkészült, átpasszírozzuk, és tálaljuk. A mazsolás rizshez a rizst olajon megpírítjuk, beletesszük a mazsolát, és felengedjük 0,7 liter vízzel, majd készre főzzük.

Szilvás-pudingos pite

Hozzávalók:

A tésztához: 0,5 kg finomliszt, 2 db tojás, 0,15 kg porcukor, 2 ek tejföl, 1 csomag sütőpor, 1 citromból nyert reszelt citromhéj, 0,25 kg margarin

A töltelékhez: 0,75 kg szilva, 0,15 kg cukor, 2 ek vaníliás cukor, 1 dl rum, 2 dl víz, 2 tasak pudingpor, 1 ek zsemlemorzsa

Elkészítés: A kimagozott szilvát feltesszük főzni a cukorral, rummal, vaníliás cukorral és annyi vízzel, hogy ellepje. Addig főzzük, míg a szilva meg nem puhul. Két deci vízben elkeverjük a pudingokat, majd hozzáöntjük a szilvához, készre főzzük.

A lisztet összekeverjük a porcukorral és a sütőporral, a margarint jól elmorzsoljuk a tésztában, hozzáadjuk a reszelt citromhéjat. Ezt követően a tojásokkal, és a tejjel jól kidolgozzuk a tésztát. Hűtőben pihentessük fél órát.

Közepes tepsit kizsírunk, lisztezzük, a tésztát két részre osztjuk, kinyújtjuk, majd a tepsibe rakjuk. A tetejére zsemlemorzsat szórunk, aztán ráöntjük a forró pudingos szilvát.

A másik tésztalapot is kinyújtjuk és rátesszük a töltelékre, villával megszurkáljuk. Előmelegített sütőben, kb. 25 perc alatt megsütjük. Ha kihűlt, porcukorral megszórva tálaljuk.

Jó étvágyat

Otthonra talált a negyedszázada feltárt ókori mozaik

Lodban, a számára felépített új Mozaik-múzeumban otthonra talált Izraelben a negyedszázada a városban feltárt ókori mozaik – jelentette a The Times of Israel című angol nyelvű hírportál.

A város vezetői, az adományozók és a régész szakemberek jelenlétében ünnepélyesen megnyitották az ország közepén, a Ben Gurion repülőtértől nem messze található új, izraeli Mozaik-múzeumot (Shelby White and Leon Levy Lod Mosaic Archaeological Center).

A teljes mozaik Fotó: IAA

A kiállítóhely legjelentősebb látványossága egy több részből álló, s főként tengeri témájú hatalmas, körülbelül 17 méter hosszú és 9 méter széles, mintegy 180 négyzetméter területű mozaik. A gazdag színekben pompázó, apró kövekből kirakott, s a Szentföldön a bizánci kereszténység időszakára, az i.sz. III. század végére – IV. század elejére datált mestermű első darabját véletlenül fedezték fel 1996-ban, Lodban, a város központi tere alatt.

2015-ben tovább növekedett a területe, mert újabb részét tárták fel egy bizánci-római korból származó nagy villa alatt, majd 2018-ban, éppen a múzeum építéskor, harmadik részletet is felfedeztek a közelben.

A mozaik gazdag képi világát evezős csónakok, szárazföldi és tengeri állatok, köztük elefántok, oroszlánok, madarak, halak és rákfélék, valamint növényvilág és virágok, vázák, s geometrikus minták alkotják.

Már 1996-ban felismerték jelentőségét, azonban akkor az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) kénytelen volt földdel elfedni a már feltárt részeket, mert nem volt költségvetésük a konzerválására és méltó bemutatására.

2009-ben találtak adományozót a kiállítóhely felépítéséhez, s a Leon Levy Alapítvány és Shelby White segítségével ismét feltárták, majd világ körüli útra indították a mozaik egy részét Párizsba,

New Yorkba, San Franciscóba, Chicagóba és még Haifára is, miközben elkészítették a múzeum terveit. 2017-ben tartották meg az alapkövetési ünnepséget, és azt tervezték, hogy már 2019-ben megnyílhat a múzeum, azonban a világjárvány miatt elhúzódtak a munkálatok, és a tervezett kettő helyett csak öt évvel később nyithatták meg Lod, a világ egyik legrégebbi városának új múzeumát.

(Forrás: MTI)

Ezerkétszáz éves palota a Negevben

Egy ezerkétszáz éve épült mecset és palota maradványaira lettek Izrael déli részén, a Negev sivatagban található Rahatban – jelentette a Jedit Aharonot című újság hírportálja, a Ynet. Ez már a második ezen a környéken felfedezett, ősi, az iszlám közel-keleti térhódításának kezdeti korszakából származó mecset az utóbbi években. Egykor egy gyönyörű palotától mintegy 400 méterre délre állt.

Az ásatásokat az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) végezte a térségben folytatott kiterjedt kutatás részeként. A régészek szerint a világ egyik legrégebbi mecsetére bukkantak, s a leletek az i.sz. VII-IX. században zajlott fokozatos átmenetről tudósítanak a bizánci kereszténység korától az iszlám vallás uralkodóvá válásáig. Mintegy három évvel ezelőtt hasonló, szintén ebben a korban épült mecsetet tártak fel a közelben. Az ásatásokat vezető Oren Smueli, Elena Kogan Zehavi és Noah Michael David szerint egymástól nem messze jellegzetes keresztény épületeket, és muszlim jellegzetességeket hordozó építményeket találtak.

– Felfedeztünk egy bizánci korból származó parasztházat, amelyben mezőgazdasággal foglalkozó keresztények laktak. Órtorony is tartozott hozzá, és erős falakkal megépített szobái voltak – mondták. – Egy közeli dombon viszont teljesen

másképp megépített udvarházakat találtunk, melyek körülbelül egy évszázaddal később épültek, a VIII-IX. században, a korai muszlim időszakban. Ezekben valószínűleg muzulmánok laktak, a viszonylag vékony falú, ki nem égetett sártég-lákból felhúzott szobák sora mellett egy hatalmas, nyitott udvar volt. Több cserépből épült kemence is állt ott, amelyeket valószínűleg ételek készítésére használtak – tették hozzá a szakemberek.

Az udvarház mellett tárták fel 2019-ben az első, ősi vidéki mecsetet a környéken. A második, három éve megtalált mecset is hasonló, a négyzet alakú termét szintén Mekka, a muszlimok szent városa felé tájolták. A Mekka irányába épített fal középebe félkör alakú fülke (mihrab) került, s ezek a sajátos építészeti elemek jelzik, hogy vélhetően mecsetként használták az épületet. Méretei alapján néhány tucat helyi hívőt tudott befogadni.

A mecsettől 400 méterre fekvő egykori gazdag palota is egy központi udvar köré épült. Ebben kőlappal és márvánnyal burkolt termek voltak, s a falakat vörös és sárga falfestmények díszítették.

Légi felvétel a rahati luxus birtoképületről – Fotó Assaf Peretz - IAA

Jólétről tanúskodik többek közt a számos ott talált finoman megmunkált, állatok és növények képeivel díszített edény és üveg töredéke.

– A muzulmánok fokozatosan vették át az uralmat, miután megörökölték a bizánci korszakot és a keresztény vallást, amely előzőleg évszázadokon át uralkodott Izrael földjén – értékelték a régészek. Az államilag finanszírozott tervek szerint déli irányban fejlesztik a beduinok lakta Rahat várost, s munkálatok előkészítésének részeként végzik a feltárási kutatásokat a régészek.

(Forrás: MTI)

Mózes negyedik könyvének vége

Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Korábban az erabbi beszélgetésfolyamban Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével ta-nulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó szokásokról és sok egyébéről. De azóta sem maradtunk a trió nélkül, Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet szerdán 17:00-tól, az ima után követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék is figyelemmel, mert az előadásokat NEM lehet visszazéni. Azért a Pesti Sóletben rendre adunk egy rövid összefoglalót az elhangzottakból.

Júniusban Bileám negyedik beszédénél fejeztük be, térjünk vissza még egy kicsit oda.

Ez a negyedik beszéd egy prófécia a szó minden értelmében – emelte ki dr. Frölich Róbert.

„Hajók jönnek Kittim partjairól, megalázzák Assúrt, megalázzák Ébert, míg el nem pusztul az is.”

Kittim Rómát jelenti, s amikor ez a szöveg elhangzik, még sehol nem volt Róma. Ha mózesi korban, az ie. XIII. században, akkor különösen, de ha az I. Szentély idején, az ie. VII-VI. században hangzik el, akkor is fontos, hiszen Róma ekkor még nem játszott jelentős szerepet – egészítette ki a Dohány utcai zsinagóga főrabbija.

Miután ez a mondat igaz, így igaz a talmudi alapelv is, mely szerint, amit a zsidók megkapnak I.tentől, azt a nem zsidók is megkapják. Azaz Mózes idején a nem zsidók is kaptak egy kiemelkedő prófétát. Gábor György hozzátette, Bileám itt egyben látja az egész történelmet, s elmondja merre tart a történelem.

Akad egzegéta, aki nem Rómaként, hanem mint görögök említi Kittimet, de Bileám korában még a görögök sem voltak fontosak. Viszont a zsidók szempontjából mind a görögök, mind a rómaiak ugyanazt je-

Claes Cornelisz: Mózes elrendeli a miániiták lemészárlását

lentik. Mindkettő politeista kultusz, mindkettő elnyomta a zsidókat.

„Csillag jön fel Jákóbból, királyi pálca támad Izráelből...”

Az általánosan elfogadott nézet szerint itt a Messiásról van szó, s ezért nem véletlenül hitte (remélte) Rabbi Akiba, hogy Bar Kochba az. A szöveg következő részéből ugyanis semmi nem derül ki, csupán annyi, hogy legyőzi Izrael ellenségeit.

A csillag mindig egy új kor kezdetét jelenti – lásd keresztény vallás a csillagot követik a királyok stb. S miután legyőzi az ellenségeket, megszűnik a rossz és végre béke lehet.

Nem sokkal később azt olvashatjuk, hogy Sittinben az izraelita férfiak a moabita lányok „huncutkodnak”, majd áldoznak a pogány isteneknek. Majd egy izraeli egy midjáni nőt vitte be a sátrába, ezt meglátja Pinchász, Áron unokája (Elázár fia), utánuk meg és hason (alatta...) szúrja mindkettőt. A zsidó hagyomány úgy tartja, – de néhány szakasz múlva a szöveg is utal rá – ebben Bileámnak is szerepe van, mert mielőtt otthagyja Bálák, a próféta még utána szól, hogy megátkozni ugyan nem tudja az izraelitákat, de ad egy tanácsot, küldje oda a lányokat és talán azzal elér valamit.

Gábor György megjegyezte, ez egy nagy pogány ünnep, amelynek számos leírása van. Ez a Szent Paráznaság, a Szent Nász, amelyben a pogány istenség egyesül a hívőkkel. Ez nem egy elképzelt, spirituális egyesülés, hanem maga az aktus. Az oka, hogy a földbe vetett mag életet ad, kikel. S úgy gondolták, az isteni képviselővel való együttlét ezt segíti elő.

A történetnek végül 24 ezer áldozata lesz, míg Pinchász bebiztosítja családjá számára, hogy a nép szellemi (papi) vezére legyen örökre. Nem sokkal később a második népszámlálásról olvashatunk, amelyet 38 évvel az első után tartottak – azaz nem sokkal a teljes nemzedékváltás és a pusztai vándorlás vége előtt. Ennek kapcsán előadónk arról beszélt, hogy Mózes öt könyvéhez szorosan kapcsolódik Józsuá két könyve.

Majd a leányági és egyéb örökösödési jogi szabályokat tudatja I.ten Mózesrel.

Mózes kijelöli és megáldja az utódát, Józsuát. Ezt követően felmegy a hegyre, de nem csak Kánaánt, Izrael földjét láthatja meg, hanem a teljes jövőt, egészen a Messiásig.

Mózes nagyságát igazolja, hogy nem fiait erőlteti a hatalomba, nem akar dinasztit alapítani, hanem samesztát és egyben tanítványát, Józsuát nevezi ki utódnak.

Az áldozatokról szóló rész után a fogadalmakról beszél I.ten Mózesnek: míg a férfi által tett fogadalom, kötelező érvényű, addig a nőét jóvá kell hagynia az apjának, vagy a férjének. Ha az apa/férj tud a fogadalomról, de (egy napig) nem ellenzi, akkor érvényes a fogadalom.

Az Ö.való utasítására Izrael bosszút áll Midjanon, a harcosok megölik az összes férfit, köztük az öt királyt és Bileámot is. A nőket, a gyerekeket elhurcolják, ám az elhurcoltak közül csak az a lányok, maradhatnak végül életben, akiknek még nem volt dolguk férfival. A zsákmányt, állatokat, s egyebeket, pedig elfelezik a csatában részt vettek és nép között, s mindkét részből adni kell Elázár főpappnak, majdani áldozatként, illetve a levitáknak a szolgálataikért.

Végül a hat menedékvárosról hallhatunk, melyeket azért hoznak létre, hogy aki nem szándékosan öl meg valakit, az elmenekülhessen ide, s itt már ne érje el a vérbosszú. S addig kell itt lennie, míg a főpap meg nem hal, az jelenti az amnesztiát. Persze kimehet előtte is a menedékvárosból, akkor azonban lemond a védelemről.

A következő alkalommal Mózes ötödik könyvével kezdtünk ismerkedni.

Következő alkalommal tartson velünk Ön is, az ima előtt, 17:00-tól a zoom-on.

Meeting ID: 389 906 7799.

Jelszó: dohany.

A belépő „kódokkal” kéthetente keddenként is hallgathatnak egy érdekes előadást, ezeken Kacsvinszky Barbarát követhetik szintén 17:00 órától.

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, míg az esti ima időpontja 18:00 óra, helyszín a Talmud-Tóra.

A zoom-os programok napján (kéthetente kedden, illetve szerdánként) az esti imák 18:30-kor kezdődnek.

Péntek esti ima: 18:00-kor a Dohány Templomban.

Szombat reggeli ima Dohány Templomban:

Sachrisz: 9:30,

Tóraolvasás: 10:00

Muszáf ima: kb. 10:45

Este 18:00-tól sálasüdesz (a kertben, rossz idő esetén a Talmud-Tórában)

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor kezdődik.

Múzeumok Éjszakája zsinagógánkban

Az elmúlt évekhez hasonlóan idén is rengeteg érdeklődőt vonzott a Dohány utcai zsinagóga, a Herzl-tér és a Magyar Zsidó Múzeum a Múzeumok Éjszakáján.

Az este/éjszaka a hagyományoknak megfelelően, a szombat kimenetele után, a havdala-val kezdődött, melyet dr. Frölich Róbert főrabbi vezetett le.

bitől is kérdezhettek a zsidó vallásról, ünnepekről és minden egyébéről.

Aki bulizni akart, az a Herzl-téren megethette, az ott felállított színpadon a Hamsa együttes szórakoztatta a publikumot. Sikeresen, mert zenéjükre sokan táncolni kezdtek.

A tánc elmaradt, de az este/éjszaka egyik leginkább várt produkciója is hatalmas élményt jelentett a né-

Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Természetesen ismét sokan éltek a lehetőséggel és nézték meg a Dohány zsinagógát, ahol az idegenvezetők a zsidósággal (vallás, szokások stb.) és zsinagógánkkal ismertették meg az érdeklődőket. Számos,

zöknek. A Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában Bán Zsófia EL! (Karádyáda) című műve alapján készült monodrámát Pelcöczy Réka rendezésében Fullajtár Andrea adta elő. A színművész nő parul idézte meg Karády Katalin.

a különböző leírásokban nem található érdekességet is megtudhattak a jelenlevők, akik aztán vagy a kertben sétáltak, vagy a Zsidó Múzeumot fedezhették fel. Itt a nem csak a kiállított tárgyakat tekinthették meg, de dr. Verő Tamás főrab-

A darab a riói kikötő bevándorlási hivatalában, egy irodában játszódik. Karády fejben próbál felkészülni a bevándorlási hivatal tisztjével való beszélgetésre, szó szerint próbál. Bár néhány klasszikus Karády szám is felcsendül, ez nem egy dalos est.

Ismét esküvő a Dohányban

Június utolsó vasárnapján hosszú idő után újra egy csodás esküvő részesei lehettünk a Dohány utcai zsinagógában. Balogh Éva és Gordon Bence (a négy közül a legidősebb Gordon fiú) hagyományaink szerint esküdtek a hüpe alatt, a virágokkal gazdagon díszített zsinagógában.

A Dohány utcai körzet főrabbi, Dr. Frölich Róbert és Fekete László főkántor fogadta az ifjú párt a bevonulásokkor a főbejárattól a Tóra szekrényig, ahogy 25 éve a vőlegény szüleit is.

Frölich Róbert köszöntő beszédében kihangsúlyozta, hogy számára is különleges érzés ott állni, hiszen szülőket jóval fiatalabb koruk óta ismeri, mint amennyi most az ifjú pár. Sőt, az esküvőjük napja is szinte, mint ha csak pár évvel ezelőtt lett volna. Hozzátette, olyan gyorsan pörögnek az események a Gordon család életében, hiszen az összes fiú bár-micvója, valamint a legfiatalabb gyermek, Hanna bár-micvója is, mint ha csak nemrég történt volna.

A két édesapa Dr. Balogh Pál, (a Mazsihisz számvizsgáló bizottsága

elnöke), illetve Gordon Gábor „Az Élet Menete alapítvány” vezetője, Ferenci Eszter felejthetetlen orgonajátéka közben, karon fogva vezette be a megszeppent arccal vonuló fiatalembert, ezt követően a két édesanya a menyasszonyt kíséerte oda.

A ketuba felolvasása után Bence, némi habozás után, határozott mozdulattal taposott az üvegpohárra. A vendégek a zsinagóga kertjében megrendezett állófogadáson gratulálhattak az ifjú párnak.

Mazel tov!

Mily félelmetes ez a hely...

Továbbra is várunk mindenkit kéthetente hétfőn a Talmud-Tórában (VII. Wesselényi u. 7.) az ima előtt, **17:00 órakor**. Júliusban is folytatódik „Mily félelmetes ez a hely...”

címmel dr. Frölich Róbert, főrabbi előadás-sorozata, mely bevezet a zsinagóga érdekes világába, az imádkozás és a zsidó vallás rejtélyeibe. Következő alkalom: augusztus 8.

Dési János

Mindig lehet rosszabb

Negyvenöt után Jenő bácsi már nem nagyon dicsekedett azzal, hogy ő, mint első világháborús katona, öt évet húzott le Szibériában hadifogolyként egy „koncentrációs táborban”

Negyvenöt után a „koncentrációs tábor” már egészen mást jelentett. Jenő bácsiék idején még a foglyok fele, kétharmada is túlélte az éhezést, a járványokat, az örök kegyetlenkedéseit, a fehérek és vörösök harcát - amiben mindig a hadifoglyok jártak a legrosszabbul. De abból a „koncentrációs táborból” még volt esély a hazatérésre, akkor is, ha százezrek örökre ottmaradtak. Negyvenöt utána a „koncentrációs tábor” már Auschwitzot jelentette, ahonnan nem volt menekvés.

Most akkor kezdte volna Jenő bácsi bizonygatni, hogy az az öt év 1915-től 1920-ig milyen borzalmas volt, fáztak és éheztek, az örök kegyetlenkedtek, mert jöttek a forradalmárok, aztán a fehérek, és a zsoldot is gyakran késve fizették. A korrupt táborparancsnok még azt is megtiltotta egy idő után, hogy kijárjanak a városba ebédelni. Aztán mikor a vörösök lettek az urak a tisztiszolgáknak is ott kellett hagyniuk gazdáikat.

Igaz, a bakáknak a legénységi táborban sosem volt olyan jó élete, mint parancsnokaiknak, még szerencse, hogy a tiszték – akik eleinte napjaikat becsületbeli ügyek intézésével és hasonlókkal mulatták – lemondtak zsoldjuk egy részéről a javukra.

Jenő nagybátyám – Lévai Jenő későbbi újságíró, szerkesztő, lapkiadó, aki negyvenöt után majd az új szenvedések, az új bűnök krónikása lesz – 1915. március 22-én esett fogságba Przemyslnél és 1920. júniusában ért vissza Budapestre. Huszonnyolc éves ekkor.

Mögötte néhány félév, amit a József Műegyetemen végzett. Út- és vasútépítőnek tanult, mert mindig is fontosnak tartotta, hogy az emberek kapcsolatba léphessenek egymással. Telefon, számítógép, internet még sehol sem volt. Az utak, a hidak, a vasút adott arra lehetőséget, hogy az emberek kapcsolatot tarthassanak egymással.

Jenő bácsi, aki akkor még nem volt bácsi, csak egy srác, aki az egyetemi előadó helyett szívesebben járt a környékbeli kávéházakba biliárdozni, s közben sinekről, váltókról, viaduktokról álmódott, amelyeket ő tervez majd. Aztán behívták, mert műszakiakra a seregben is szükség volt. Jött a hadifogság és Jenő bácsi élete egészen más pályán futott tovább, mint ahogy azt képzelte. Soha nem lett mérnök. A hadifogsággal minden megváltozott.

Jenő bácsi, aki első nagysikerű, három kiadást megért, könyvét éppen a hadifogságról írta, azt mondja Éhség, forradalom, Szibéria című művében, hogy a hadifogságban mindig azt hitték, hogy az már nem lehet rosszabb, aztán később rájöttek, hogy dehogynem lehet. Negyvennégy-negyvenötben e tétel általános érvényességéről ismét megbizonyosodhatott.

De maradjunk most az első világháborús hadifogságánál.

Az osztrák-magyar monarchia szolgálati szabályzata megtiltotta a tiszteknek, hogy dolgozzanak a hadifogoly-táborban. (Mire felbomlik a monarchia, a tiszték is rájönnek, érdemes valami haszonnal eltölteni az időt, egész gyárakat alapítanak a táborban, postahivatalt, bankot hoznak létre, még saját pénzt is nyomtatnak, működik színház és könyvtár is.) Ha dolgozni nem is lehet, az időt valamivel csak el kell ütni. Mert a tétlen várakozásnál nincs rosszabb. Egy tisztességes fegyenc legalább tudja mikor szabadul, számolhatja a napokat, nekünk még ez sem maradt – írja Jenő bácsi. Valamit, tehát csinálni kell. Mondjuk sportolni.

„Itt mindenből tudtuk sportembert nevelni. Mert itt a sport, a testedzés az egyetlen életmentő volt! Aki nem sportolt, az elveszett. Testi és lelki letargiába merült, amelyből nem volt menekülés...” Tehát a sport. Jenő bácsi futballbí-

Lévai Jenő otthonában

róként is működött, még katonakora előtt. Így aztán elsősorban focimeccseket szervezett. És a krasznójarszki hadifogolytábor Sport című hetilapjának a football rovatát vezette.

Mert hogy a krasznójarszki koncentrációs táborban a hadifoglyok újságot is készítettek maguknak. Lévai Jenő „rovatvezető” az első számban így ír: „Ezen cikksorozat keretében a labdarúgó játék lényegét és szabályait óhajtom ismertetni, azok számára, kik a footballal csak itt, a Vojini Gorodok-ban kezdtek el foglalkozni.” A lapok litográf tintával írva, úgynevezett „kocsonyán” sokszorosítva kerültek forgalomba. Már idézett könyvében így ír erről Lévai: Amikor – később – a hadifogoly tiszték ipari élete kialakult, s valósággal Guttenberg módjára újból feltaláltuk a könyvnyomtatást, – faragott fabetűkkel – akkor a „szabad sajtót” már nem újságok kinyomatására, hanem a tisztí iparhoz szükséges „kereskedelmi nyomtatványok” előállítására foglalták le. Az irodalom is csak addig virágzott, amíg a tiszték gondtalan megélhetése biztosítva volt. A kenyérgondok elvágták a műzsák szárnyait...

Jenő bácsi 1920-ban megszökött. Részben focista múltjának köszön-

hette a menekülését. Még amikor fogságba esett, a zsebében maradt egy futballbírói igazolvány. Ennek alapján a táborban kiállítottak neki egy papírt, hogy az orosz olimpiai komité, mint edzőt alkalmazza. Került a bumáskára pecsét is, ami mindennél fontosabb, ha az ember éppen Szibériából menekül. Egy szép napon tehát, amikor Jenő bácsit éppen halálra ítélték azzal a váddal, hogy fogolytársai szökéséhez nyújt segítséget, neki sem maradt sok választása. Szerencsére az egyik vörös őr, egy osztrák baka, egy napi haladékot ad, mert szerette nézni az általa szervezett focimeccseket. Jenő bácsi, akinek éppen kezdett elege lenni ebből a világból, ahol egy futballbíró és lapszerkesztőt csak úgy halálra lehet ítélni, fogta magát és még pirkadat előtt megszökött.

(A hetvenes években egy másik verziója is felbukkant a megmenekülésének. Egy a Magyar Nemzetnek címzett levelében azt írja Jenő bácsi, hogy a „legendás partizánvezér Kráfcsonkó” vezérkari főnöke beszervezte volna a csapatába. Az már csak természetes, hogy a „legendás partizánvezér Kráfcsonkó” vezérkari főnöke még a boldog békeidőkben a budapesti Műegyetemi Futball Klub neves hátvédje volt.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Az író és a kurtizán

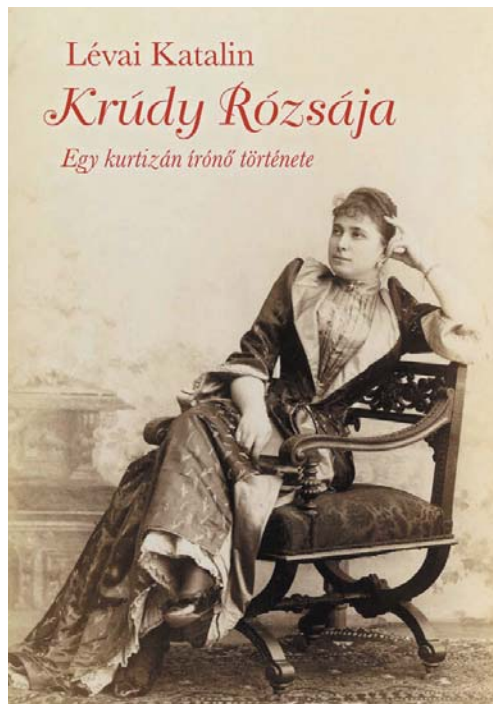
A gimnázium valamelyik felsőbb évében szerepelt kötelező olvasmányaink között egy Krúdy-novella. Oly rég volt, sok-sok évtizede, már nem emlékszem, melyik lehetett. Csak arra, hogy nálam az egyébként is utált „kötelezők” között a legkevésbé szeretettek közé tartozott

Most, hogy elolvastam Lévai Katalin nagyon szerethető könyvét, elővettem a polcra egy Krúdy-kötetet, benne két regénnyel. Belefogtam A vörös postakocsiba, de csak nyolc oldalt sikerült elolvasnom, annyira idegen maradt ez a szépelgő stílus, ez a túlríttság.

Lévai könyve, amelyet élvezettel olvastam, sem szeretette meg velem az író. Természetesen kiváló lehet egy regény akkor is, ha a főhőse ellenszenves alak. Hiszen Rastignac, Duroy, Lady Macbeth vagy Raszkolnyikov visszataszító figurák, mégis a művek, melyeknek hősei, mind közel állnak hozzánk/hozzám. Lévai most megjelent könyve – Krúdy Rózsája – is szép, olvasmányos regény, holott a két főhős egyike, az író, önsorsrontó, iszákos, feleségeivel, családjaival szemben szinte bűnösen viselkedő ember. A szerző részéről eredeti és érdekes megoldás, hogy a másik főhőst, a „rózsát”, vagyis Rózsát, az egykori szerelmese, az író által keserves küzdelemben megírandó nekrológja nyomán ismerjük meg.

Izgalmas női sors tárul elénk. Róza apja ismeretlen, legalább is, annak mondják (nagy csavar, hogy a könyv vége felé kiderül a titokzatos apa sorsa), anyja eltűnik, ezért jómódú vidéki nagyszülei nevelik szeretetben a fiatal lányt. Ő azonban végzetesen belehabarodik egy katonatisztbe, el is szöki vele. Ám az egyetlen, a lánynak megalázó közös éjszaka után a szerető meglép, magára hagyva szegény Rózsát. Aki nem kérezkedik vissza a boldog és kényelmes családi otthonba, hanem keserves megélhetési módon, vagyis prostituáltként tengődik valahogy. De rámosolyog a szerencse, virágáros lány lesz. Nagy előrelépés lehetett ez a szakma abban az időben, a XIX. század vége felé, hiszen az igencsak távoli Angliában Eliza Doolittle-nek is ez a legfőbb célja, vágya. Aztán az üzletbe naponta betérő előkelő urak, akik itt vásárolnak akkor elengedhetetlenül fontos virágot a kabátjuk gomblyukába, felfedezik a szép és intelligens Rózsát, és a magyar történelem egyik hírességének, Apponyi grófnak lesz a kitartott kedvese. Innen már felfelé visz az útja, a gróf pénzéből meg egyéb támogatásokból elegáns „szalont” nyithat, ahol tulajdonosként és főnökként a korszak magyar fővárosának befolyásos és jómódú szereplője lesz.

A szalon látogatói kizárólag férfiak, hiszen ez egy finom, úri kupleráj. A vendégek pedig

arisztokraták, nemkülönben a kor legkiválóbb magyar írói, költői, zurnalisztái. Ide keveredik be egy jóképű, nemesi származású vidéki fiú, egy ígéretes tehetség: Krúdy Gyula. És minő romantikus fejlemény! Egymásba szeretnek a húszéves ifjú meg a nála ugyanennyi évvel idősebb Róza. Sőt, a szerelem elmúltával a barátság megmarad.

Ez a felszíne a regénynek, amelynek mélyén sorra bukkannak fel a századforduló társadalmából erős képek, érdekes személyek (többek közt Batthyány Elemér gróf, a kivégzett miniszterelnök szánható sorsú fia), és egy nagy hatású, rendkívül termékeny magyar írónak az élete is. Izgalmas és vonzó írói cselként, mondhatnám, balzaci fogásként felvillannak személyek, események Lévai előző megjelent könyveiből. Például, a fáradt Krúdy emlékeiben előbukkan a híres, kiváló cukrász: „Szavanov okozott karambolokat a hatalmas fekete motorjával az Andrásyn, mert még mindig motorversenyzőnek képzelte magát, holott már régen nem volt az, cukrászdákat vezetett, a legjobbakat Pesten”. Cseles kis emlék, minthogy Szavanov Emilről, a híres cukrászról tavaly jelent meg Katalinnak érdekes könyve (Tűzmadár). Másutt, tragikus emlékként támad Róza lelkében 1914 nyara, amikor visszaidézi, milyen riadtak voltak akkor a pesti belváros szerb iparosai, boltosai, lakói.

Kérdésére, mi is történt, Petrucz Miksa fodrázmester válaszol, „sápadtan, aki az üzlete előtt toporgott már kis ideje – Gavriilo Princip megölte a trónörökös”. Az idézet Lévai Babel-Budapest családregegyéből származik, és a fodrázmester nem más, mint az író nagypapja.

A Krúdyt idéző könyv kapcsán más emlékem is előbukkant. Megbetegedett gimnáziumi magyartanárunk, az osztályunk által imádott, nagy Ady-rajongó, Ilonka néni, tán egy hónapig is távol volt. Helyettesíteni egy másik tanárnőt, Zsuzsa nénit kaptuk. Nem szerettük. Ledarálta az anyagokat, gépiesen feleltetett, gögös, nagyon távolságtartó, egyébként csinos, harmincas éveiben járó nő volt. És a vezetékneve: Krúdy. Igen, a nagy író lánya. Nem kedveltük, boldogok voltunk, amikor Ilonka nénit viszontláthattuk. Lévai Katalin könyvéből most már megértem ezt a Zsuzsa nénit, megismerve drámai gyermekkorát. Imádott apja szinte mindig részegen járt haza, pénzt alig adott, de azt sem engedte, hogy a felesége munkába járjon. Néha csak úgy lett némi töpörtyűből és kenyérből vacsorájuk – tudjuk meg a könyvből —, hogy a szomszéd néni megszánta őket.

Róza nagyon vonzó személyiség. Amikor az állam bezárhatja a bordélyokat, visszavonul szülőhelyére, házat, kis birtokot is vesz. Ott sem tétlenkedik, segít a szenvedőkön. „Amióta Róza visszaköltözött Pilisre, és a házat átmenetileg hadikórháznak rendezte be, mindennap reggeltől estig gőzerővel dolgozott” – olvashatjuk a könyvben. Egy rendkívül intelligens, erősakarátú, igen jó ízlésű, vonzó személyiséget ismerhetünk meg. Elgondolkodtató, napjainkban milyen sokféle pálya bontakozhatott volna ki egy ilyen tehetséges asszony előtt.

És végül: némileg zavaró számomra a könyv alcíme: Egy kurtizán író története. Nos, a ma már kevésbé ismert „kurtizán” szó kétségtelenül illik a hősnőre, Rózsára, ám a könyvből az is kiderül, írónak bizony gyenge volt. Végigolvastván a regényt, úgy vélem, ez sokkalta inkább egy tragikus életvezetésű magyar írónak a története, párhuzamosan egy szép és intelligens kurtizánéval. Ám ez mit sem von le abból, hogy nagyon érdekes és igen szórakoztató könyvet – az írónőnek immár tizennegyedik regényét — veheti kézbe az olvasója.

(Lévai Katalin: Krúdy Rózsája. Kocsis Kiadó. 2022.)

Szántó András

IGYÁL TEJET – HA CSAK LEHET!

Alcím: A budapesti Tejcsarnok Szövetkezet dicsőséges története

Néhány éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely már akkor is többek tetszését elnyerte, s azóta is népszerű. Így folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásából, s ezúttal a tejfogyasztásról tudhatunk, eg számos újdonságot.

Holland tejes

A tejvás csecsemőkorunk óta fontos kelléke volt testi fejlődésünknek. Ezt felismerve a tej termelése és kereskedelme önálló iparágá cseperedett az 1800-as évek végére, és a szövetkezeti mozgalomnak is példaértékű területévé vált. A több százezres számú budapesti család mellett az óvodák, bölcsődék, kórházak ellátása, a napi sok ezer liter tej (és a tejtermékek mázsái) gyors eljuttatása a fogyasztókhoz komoly és felkészült apparátust igényelt.

Kezdetben jelentős munkát végeztek a tejescsofák. A piacokról szóló cikkekben kifejtettük a „kofa” szó jelentését és a mesterség rövid történetét. Az idők folyamán a hátukon-karjukon nagy kosarakat és kannákat cipelő tejes asszonyságok „gépesítették” az iparágat – azaz kocsira szálltak, így a 30-50 literes kannákat is könnyebben hordták körbe a városban.

A hazai kocsis „Milimárik” eredete a francia-holland vidékről származik, ahol ezt a feladatot az ottani tejescsofák kutyafofogatok segítségével látták el. Hollandiában ma már idegenforgalmi látványosság egy-egy kutyák által húzott kordé, de még az 1950-es években is mindennapos látvány volt a kisebb körzeteket ellátó tejescsofany. Budapestesen is kísérleteztek kutyafofogattal, de a legközelebbi „tejes” település, Soroksár is olyan messze volt a belvárostól, hogy a kutyák belefáradtak a vontatásba. (Soroksár 10-15 éve is komoly „tejforrás” volt nagy tehenészetével. Magam

is sokat vásároltam az igazi – tehát hől származó és nem összehangolt – soroksári tejekből.)

A „Milimári” bevonul az irodalomba

A népszínművek keletkezésekor az általános szórakoztatás volt a fő cél, a színházakban olyan darabokat akartak játszani, amelyek sok embert vonzanak a nézőtérre. E műfajban az emberek sokaságát érdeklő, azaz minél ismertebb és több embert közvetlenül is érintő témaköröket dolgoztak fel. A milimári ilyennek minősült, hiszen szinte minden fővárosi polgárcsalád ismert egy-kettőt a szakma művelői közül.

A korábban keletkezett paraszti témák feltámasztására Szigligeti Ede az 1860-as 70-es években kísérletet tett, de a népszínmű a XIX. század utolsó harmadára visszavonhatatlanul városi szórakoztató műfajjává vált. Sőt a népszerű stílus Budapestesen saját közsínházat is kapott a Népszínház 1875-ös megnyitásával. Ezt a remek és építészeti szennzációs színházat mi már Nemzetiként sirattuk meg a lebontásakor. (Csak érdekességképpen: a körút alatti széles alagúton szállították oda-vissza a díszleteket a Csokonai utcai raktárakba és műhelybe, ahol a szenzációs kilátást biztosító színházi víztorony a mai napig működik tárgyalóként és az egész Pestet bemutató kilátóként!)

A korszak kedvelt színműírói közé tartozott (Abonyi Lajos, Tóth Ede, Margitay Dezső, Mátrai Béla, Csepregy Ferenc, Lukácsy Sándor stb.

mellett) Balogh Tihamér is, A Milimári szerzője, kinek darabját 1880-ban mutatták be. Az akkor megjelent kotta címlapján Blaha Lujza látható a Milimári szerepében (egyébként ő játszotta a szerző másik, Cigány Panna c. darabjának főszerepét is). A címlapon a városon kordéjával átszáguldó Milimári mögött a Népszínház akkor még fiatal épülete is látszik.

Balogh Tihamér írói álnév, eredetileg: Almási Bálint – Pesten született 1838. októberében és Budapesten halt meg 1907. júniusában. Magyar tárca és novellaszerző volt, valamint orvos - Almási Balogh Pál fia. Aradon városi főorvos lett, majd 1870-től a fővárosban folytatta praxisát. Arany János hatására kezdett el írni, vígjátékai és népszínművei nagyon sikeresek voltak. Egy-egy komoly, orvosi szakmai értekezését 3-5 irodalmi műve választotta el a következő szaktanulmányától. Hogy a két szakmáját ötvözze, 1881-ben lefordította magyarrá Molière: Botcsinálta doktor című színdarabját.. A kor és a „milimáriság” érzékeltetésére felidézem a színdarab című dalának elejét:

Be a városba rádlizik a Milimári reggel

Sok házba Kuncsafthoz benyit

Kannával és köcsöggel

Mi mindent lát a rendőrség - már mint a Soroksári

Az sem vesz annyit észre, mint a Mili Milimári

Az sem vesz annyit észre, mint a Mili Mili mári...

A tejescsofany motívuma még sok helyen megjelenik a dalokban, mint Fényes Szabolcs nagy-sikerű operettjében, a Véndiófában is. A „Jaj a Sári” című betétdal refrénje:

Jaj a Sári, Jaj a Sári

Soroksári milimári...

Megszületik a „Főváros dajkája”

A milimári intézménye tehát sokáig hozzá tartozott Budapest hétköznapi életéhez, még az „utcaképhez” is. A termelt és a fővárosba szállított tejmenyiséget azonban a század végére már 20-30 ezer asszonyság sem tudta volna

kezelni. Egy érdekes adat az 1889 évi városi statisztikákból: naponta vasúton és közúton (szekereken) kb. 75.000 liter tej érkezett Budapestre! Ehhez járult még a helybéli termelés – kb. 47.000 liter, mely az akkor még egzisztáló istállókból származott. Számomra megdöbbenítő információ volt, hogy a milimári ünnepségek idején még 1005 istállóban tartottak tejelő teheneket a különböző belső és külső kerületekben. Az V. kerületben is neveltek 29 tehenet, de a legnagyobb ellátók a VIII. és a IX. kerület gazdái voltak, külön-külön csaknem 2000 tehenükkel.

A kormány először 1886-ban foglalkozott a tejkereskedelem rendezésének szükségességével. Akkor is azért, mert a járványügyi bizottság az elhanyagolt fővárosi istállókat a kolera és/vagy tífusz fertőzés elsőrendű góciának vélte, és kb. ezer majoros kitelepítését ajánlotta a tanácsnak. Ez persze kemény dió

Milimári asszonyság

volt, mert a napi tejmenyiség több, mint harmadát (38%) ezek az istállók adták. A kolera/tífusz veszélyt hamarosan megoldották, de a tejkereskedelem rendezése sem várható tovább marára.

Néhány lelkes és kezdeményező gazda ösztönzésére 1883-ban megalakult a Központi Tejcsarnok Szövetkezet. A születésénél 41 pestkörnyéki birtok (Vecsés, Cin-

Margitszigeti tejszarnok

kota, Hatvan, Aszód, Süly, Üllő, Gyömrő, Monor) tulajdonosa mellett ott volt az Országos Tejgazdasági Felügyelőség (OTF) is Egan Ede vezetésével – a földművelési kormányzat nevében. Ő lett a továbbiakban a tejmozgalom lelkes szervezője és a szövetkezet irányítója is. A szövetkezés létrejöttének szükségességét elsősorban az indokolta, hogy halaszthatatlanná vált Budapest tejellátásának mennyiségi és minőségi javítása. Az egyre növekvő lakosságot a piacra vitt tejjel nem lehetett kielégítően ellátni, az árusított tej több mint 50%-a hamisított és emellett egészségügyi szempontból is súlyosan kifogásolható volt. A fővárosban uralkodó rossz tejellátás miatt 1883-ban szövetkezeti tejjuzemet létesítettek. Az üzem a korabeli viszonyokat tekintve igen korszerű volt.

Itt kell említeni a leendő felszerelések között a világ akkori legkorszerűbb szeparáló gépezetét is, mert ezekkel szerelték fel az első nagy tejjuzemeteket is. Az Alfa-Laval berendezések már az 1900-as években komoly technológiával készültek, hatalmas szervizhálózattal rendelkeztek, az ipari méretű tejfeldolgozásnál jelentős előnyt képviseltek a Szövetkezet számára is. A szeparátor azt jelentette, hogy a régi kézi „köpülés” helyett a géppel tudták szétválasztani a tej alkotórészeit (az ivótejet elválasztva a vaj és a sajtok alapanyagától).

Egy tejszarnok felállítás azonban kifejezetten drága mulatság, mert sok, korszerű – ezáltal elég drága – berendezésre volt hozzá szükség. Az Alfa-Szeparátorok mellett kellett egy telek, fedett helységek, irodák, istállók, kamrák, gőzgép kazán, tejfőlőző gépek, vajköpülő, vajgyűrő, „felhúzó gép” a tej emelésére, hűtők a teljes tejnek, tejszínnek és lefőlőző tejjnek, sajtüstök, tejszállító kupák, edények a fiókküzetekbe, tejszállító kocsik, lovak, lószerszámok, egyenruhák a kocsisoknak, munkaruha a munkásoknak, stb. ez összesen kb. 220 ezer akkori forint. Kellott hozzá még a tehéntartó gaz-

dák azonos érdekein alapuló összefogása, amelyben kötelezettségeket vállaltak saját állatállományuk és részvényeik arányában a társaság hozamot hozó hasznos működése érdekében. Miután a szövetkezet tagjait – „elégge el nem ítéhető módon” – nem csak a humanitárius célok vezették, az alapszabály szigorúan meghatározta a tagok jogait és kötelezettségeit, az üzletreszek megosztást, azok értékét, az üzletreszenként tartandó tehének számát és a kötelező tejbelszállítás mértékét is.

Az 5-7 tagú igazgatóságot a közgyűlés választja meg, amelyben minden tag annyi szavazattal bír, amennyire üzletreszeinek száma jogosítja. Az igazgatóság joga a társaság elnökének megválasztása. Ezen választás az első alkalommal a Csíkszentkirályi, és Krasznahorkai gróf Andrássy Aladár, az ARANYGYAPJAS REND lovagjára esett, (akinek elévülhetetlen érdemei voltak a 48-49-es szabadságharcban, többek között Görgey Artúr tábornok főparancsnok segéd-tisztje, majd később Bem József tábornok őrnagya volt).

Andrássy gróf megválasztásánál jelentős szempont volt az, hogy a Magyar Általános Hitelbank egyik alapítója és 28 évig elnöke, ami garanciát jelentett arra, hogy a szövetkezeti társaság indítása az anyagi háttér szempontjából is zökkenőmentes legyen. Mindenki felismerte a szövetkezet megalapításában és az indulás kockázatos buktatói kivédésében a stabil anyagi támogatás jelentőségét. Mivel gróf Andrássy Aladár a díszelnökségért nem kért anyagi támogatást, a Szövetkezet hálás közgyűlése, érdemei elismerésül pénzt szavazott meg portréjának olajfestményként történő elkészítésére.

A „Főváros Dajkája” – ahogy egy korabeli újságíró, Ágai Adolf az üzemi látogatása után elnevezte a Tejszövetkezetet – rendezte tette a város minőségi tejellátását és hamarosan igen látványos elemekkel bővítette a városképet is.

Árusító helyek és tejivó csarnokok

A Tejszövetkezeti mozgalom rendkívül gyorsan fejlődött és hamarosan átvette a fővárosi tejellátás vezérlő szerepét (bár a milimári-probléma még 40 évig aktuális gondot jelentett). 1896-ban már az évi 3.676.422 liter tej 50%-át házakhoz szállítva, 35%-át saját fiókküzetekben és 15%-át szerződött kereskedőkön keresztül juttatták el a sok ezer vásárlóhoz.

Voltak persze gondok is, mert a tehének nem üzletszerűen termelnek, az ütemezéshez semmi érzékük nincs, úgyhogy a legtöbb tej júniusban, júliusban, augusztusban került az üzemekbe, amikor a fogyasztás a legalacsonyabb. Az igazgatóság tejpoharazók felállításával igyekezett áthidalni a problémát. A fővárosi tanácsal való rövidebb-hosszabb csatározások után sátrakat telepítettek a Városligetbe, a Margitszigetre és az állatkertbe. A minőségét itt is állandóan és szigorúan ellenőrizték.

A német mintára megszervezett tejivó hálózat a Millenniumi Kiállítás tejszarnok pavilonjával indult és az 1910-es évekre városi hálózattá bővült.

A tejivó sátrakból a népszerűségük miatt nagyon gyorsan kisebb épületek, majd a komolyabb kertvendéglőkkel is vetekedő tejivó csarnokok, éttermek, sőt kultuszhelyek lettek. A város kiránduló pontjain a XX. század elejére sorra kiépültek az „egészséges táplálkozás” bázisai és az 1910-es évekre már nagyon komoly forgalmat bonyolítottak le. Az első világháború után hamar feltámadt ez a vendéglátási ág – hiszen tudjuk, a tehéneket nem a gazdaság, hanem a természet vezérli...

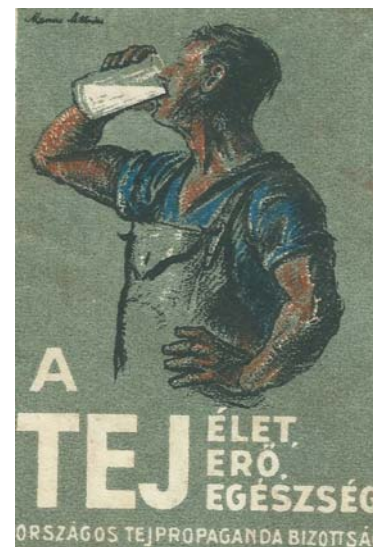
A tej bolti értékesítése is nagy lépekkel növekedett és szinte minden belvárosi utcában találhattunk Tejszövetkezeti üzletet, vagy elsősorban tejet és termékeket árusító kisboltokat („szaladj le a tejszarnokba” – mondta Édesanyám gyerekkoromban). Mindezekből bemutatunk régi képeslapokat, melyek jól illusztrálják a tejivás népszerűségét, hiszen az esetenként hatalmas épületeket másként nem is tudták volna fenntartani.

Tejpropaganda

A Központi Tejszövetkezet Rt. (mert a növekedésben a századfordulóra részvénytársasággá alakult) folyamatosan számos konkurencsall küzdött a sikerért és főként a minőségért. Ehhez már a húszas években kialakították a kereskedelmi propaganda csoportot (ma marketing osztály lenne), ahol szakemberek

terveztek meg a reklámokat és információs, népszerűsítő nyomtatványokat. Az egyik ilyen négyoldalas füzet nagyon figyelemre méltó maig érvényes érvelésével és főként színvonalas grafikai tervezésével – ami Vogel Eric grafikus munkája!

A füzet fontos figyelmeztetéseket tartalmaz, például: „A Központi Tejszarnok palackozott termékei kizárólag BORDÁS PALACKOKBAN kerülnek forgalomba” – ez a csalóktól való megkülönböztetés miatt volt fontos! Vagy: „1935 október 15-től kezdve törvényerejű rendelet tiltja nyers, pasztörözetlen (milimári-) tej forgalomba hozatalát Budapesten”. A legizgalmasabb azonban a 12 pontba szerkesztett érvelés a tej és tejtermék fogyasztása mellett, ami azon okok összessége, amiért „200.000 család választja a Központi Tejszarnok termékeit”. (Sajnos nincs helyünk itt teljes felsorolásukra bármennyire is hasznos lehetne.)

Végül a tejkérdés fontosságának bizonyítékeként idézzük egy 1940. júniusi filmhíradó szövegét. Az ezredik hazai tejszövetkezet alakuló közgyűlésén vitéz Teleki Mihály gróf, földművelésügyi miniszter mondott beszédet, ahol kifejtette: „Arra kérem önöket, legyenek mindenkor hűséges katonái az agrárszövetkezeti mozgalomnak és megalakított szövetkezetük az egész Magyarországnak példaadó hatalmas gazdasági alakulata legyen. Ebben a törekvésben mindenkor számíthatnak megértő támogatásomra.”

Vajon ma mi a (tej)helyzet?...

Az alábbi oldalon bővebben, illetve még több képet találhatunk: <https://tinyurl.hu/eZS6>

MARMORSTEIN BERTA CSODÁLATOS ÉLETE

Hosszú szünet után ismét jelentkezik a Dohány körzet Kulturális Páholya, méghozzá az 50. jubileumi előadással, Rák Kati monodramájával, melyet Czető Bernát László írt.

Marmorstein Berta, a 84 éves zsidó vállalkozó asszony, saját sorsát meséli el születésétől, 1900-tól, 1957-ig. Nem lehet nehezebb út, mint az övé, csakhogy Berta maga az optimista élet, így hősnőnk minden nehézségen felülkerekedik. Segíti humorérzéke, szerelme, vállalkozó kedve, természetes intelligenciája és belülről fakadó szépsége. Könnyes-nevetős történetében szól háborúk hőseiről és áldozatairól, válságokról, a vész-korszakról, a szélsőséges idők (1918-as, '19-es forradalmak, Szálasi és Rákosi) emberellenes diktatúráiról, Közép-Európa viharos évtizedeiről, de Berta döntően az élet szépségéről mesél. Legfontosabb üzenete, hogy meg kell találni a jót, elfogadni és élvezni kell, amit a sors adott. Egy színházi kritikus az élet szeretetének himnuszát látta-hallotta benne. Czető Bernát László Rák Katinak írta a monológot, amiben nagyszüleink, dédszüleink bölcsessége, természetes gondolkodása él tovább. Hangkulissza: Szeles Imre.

Az előadás ingyenes, de regisztrációhoz kötött!

Regisztrálni az alábbi e-mail címen lehet:

grosserbalazs@dohany-zsinagoga.hu

BERTA
Marmorstein Berta
csodálatos élete

2022. szeptember 11.
vasárnap, 15 óra

Rák Kati
Goldmark terem
Wesselényi utca 7.

Egy zsidó vállalkozó asszony könnyes-nevetős története a XX. századról

Az előadás ingyenes, de regisztrációhoz kötött!
Regisztrálni az alábbi e-mail címen lehet:
grosserbalazs@dohany-zsinagoga.hu

Vándor Ágnes a következőket írta a darabról:

Színházban egy hamis hang, és már ott sem vagyok. Kevés darabot láttam szünet után. Ehhez képest tegnap este azon vettem észre magam, hogy elbűvölten hallgatom Marmorstein Bertát, és azóta is a hatása alatt vagyok. XX. századi szenvedéstörténetre készültem, egy vagány nő érzéki életmádatát

Rák Kati

kaptam, annak igazolásául, hogy ugyanazt a dolgot meg lehet élni értelmetlen szenvedésként és meg lehet élni kihívásokkal teli tapasztalásként. Marmorstein Berta az üldözöttséggel teli XX. századát mesélte el. Akitől hiába vettek el időről időre embert, aranyat, vállalkozást, mindig mindből épen és újult erővel jött ki. Kiválasztott volt, a mindannyiunkban ott lévő isten kiválasztotta, tudott, és mert adni, tudott, és mert szeretni. 1956-ban elhagyta jól belakott Józsefvárosát, utolsó évtizedeit Új-Zélandon, férjét és gyermekeit túlélve, unokáival és dédunokáival töltötte. Hálás vagyok Czető Bernát László írónak ezért a pontos, finom szöveget és minden elismerésem Rák Katié, aki Bertát nem szerepből, hanem mélyen önmagából, valami végtelenül tiszta és hiteles hangon közvetíti.

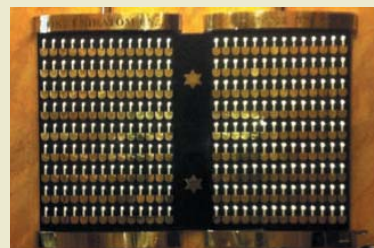
Referenciák:

https://ahaza.blog.hu/2018/03/22/marmorstein_berta_maga_a_csuda

<https://www.youtube.com/watch?v=TDYjNQ6Y-jg>

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Fohn Jánosné	augusztus 3.	Vadas Árpádné	augusztus 15.
Grósz Mórné	augusztus 5.	Frölich Györgyné	augusztus 16.
Kárpáti György	augusztus 6.	Raschka Imre	augusztus 17.
Szőnyi Sándorné	augusztus 7.	Szentgyörgyi Róbertné-Hajdú Magdolna	augusztus 18.
Holczer Lászlóné Mayer Magdolna	augusztus 9.	Schiller Gyula	augusztus 21.
Dr. Bálint Imre	augusztus 11.	Waldner Ferenc	augusztus 26.
Fohn János	augusztus 11.	Blau Gábor	augusztus 27.
Kalmár Maron György	augusztus 15.	Izsák Vilmos	augusztus 27.
Krebsz György	augusztus 15.	Kunos Lászlóné	augusztus 28.

